

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 66 Ekim 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 66 October 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3574>

MUSTAFA SÂMİL BEY'İN TARİH MANZUMELERİ HISTORICAL POETRY OF MUSTAFA SAMİL BEY

Enes YILDIZ*

Öz

Klasik Türk şiirinde ebced hesabını temel alarak hayatın her alanı için tarih manzumeleri yazılmıştır. Kişisel ve sosyal hayata ışık tutan tarih manzumeleri, edebî sanat tasniflerinde bedî' sanatlar arasında değerlendirilir. Divan şiiri geleneğinde gazel, kaside, mesnevi nazım şekilleriyle yazılmış tarih manzumeleriyle karşılaşılsa da daha çok kıt'a nazım şekliyle yazılmıştır. Ne zaman ve ne şekilde başladığı kesin olarak bilinmeyen tarih manzumeleri muhtevaları ve disiplinler arası özelliği ile bir dönemin sosyo-kültürel yönünü aydınlatır. Tarih düşürme, klasik Türk edebiyatında XIV. yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamıştır. Bu konuda Bursalı Hâşimi, Osman Surûri ve Antepî Aynî gibi şairler tarafından en güzel örnekler verilmiştir.

Bu çalışma XIX. yüzyıl divan şairlerinden Enderunlu Recâzâde Mustafa Sâmîl Efendî'nin Divançe'sinde yer alan tarih manzumelerini konu alır. Mustafa Sâmîl Bey 12 kıt'a, 3 murabba, 1 mısra, 2 beyit ve 1 kaside olmak üzere toplam 19 tarih manzumesi yazmıştır. Bu manzumeleri ise *kudûm, cülûs, tebrik, ölüm, doğum ve kişisel hayat* başlıklarında değerlendirebiliriz. Sâmîl Bey'in tarih manzumelerinden 4'ü memduhun teşrihi, 1'i şehzadenin tahta çıkışı, 6'sı çeşitli olayların tebriği, 6'sı ölüm, 1'i doğum ve 1'i kişisel hayat ile ilgilidir. Çalışmamızda öncelikle tarih manzumeleri ve Sâmîl hakkında bilgiler verilecektir. Ardından 19 tarih manzumesi şekil ve muhteva yönünden incelenecektir. Yazının sonunda ise bu manzumelerin transkripsiyonlu metni alanın istifadesine sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk şiiri, Tarih manzumeleri, Sâmîl Divançesi.

Abstract

In classical Turkish poetry, historical poetry have been written in every field of life based on the calculation of ebced. Historical poetry that shed light on personal and social life are considered among the bedî' arts in literary art classifications. In the tradition of divan poetry, gazal, kaside and mesnevi are written in verse forms, but they are mostly written in kıt'a. The historical poetry, which are not known when and how they started, illuminate the socio-cultural aspect of an era with its contents and interdisciplinary characteristics. History reduction, began to develop in classical Turkish literature from XIV. century. The best examples were given by poets such as Bursalı Hâşimi, Osman Sururi and Antepî Aynî.

This study is based on historical poetry in the divan of XIX. century divan poet Enderunlu Recaizade Mustafa Samil Efendi is discussed. Mustafa Sâmîl Bey wrote 19 historical poetry in 12 kıt'a, 3 murabba, 1 mısra, 2 beyit and 1 kaside. We can consider these verses under the headings of *kudum, cülus, congratulations, death, birth and personal life*. Samil Bey's history poems, 4 of the arrive of praised, 1 of the prince's throne, 6 of the congratulations of various events, 6 of death, 1 of the birth and 1 is about personal life. In this study, firstly, information about historical poetry and Sâmîl will be given. Then 19 historical poems will be examined in terms of form and content. At the end of the article, the transcribed text of these poetry will be presented for the benefit of the field.

Keywords: Classical Turkish poetry, historical poetry, divance of Samil.

* Dr., MEB, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, enesedebiyat@hotmail.com.

GİRİŞ

Tarih düşürme, tarih söyleme, tarih nüvîşten, mâdde-i tarih gibi farklı isimlendirme ile karşımıza çıkan "tarih düşürme "ebced hesabı" çerçevesinde bir olayın tarihini belirlemek amacıyla başvurulan bir sanattır ve aynı zamanda Arap alfabesindeki harflerin kolaylıkla ezberlenebilmesi için harflerin birleştirilmesi suretiyle meydana getirilmiş sekiz manasız kelimenin oluşturduğu bir sistemin adıdır." (Demirel, 2008: 373). "İslâm kültüründe bir olayın tarihini bir mısra, beyit veya ibare içinde ebced hesabına uygun şekilde belirtme sanatı." (Karabey, 2011: 80). Mürettep bir divanda "tevârih" bölümünde yer alan tarih manzumeleri esasında tür değil edebî sanattır. Edebî sanat tasniflerinde ise tarih düşürme manzumeleri bedî sanatları arasında yerini alır. Divan şiiri geleneğinde gazel, kaside, mesnevi nazım şekilleriyle yazılmış tarih manzumeleriyle karşılaşılsa da daha çok kıt'a nazım şekliyle yazılır. "Başlangıçta öğrenme ve ezberleme kolaylığı için ortaya çıktığı tahmin edilen tarih düşürme, daha sonra şairliğin gereklerinden biri sayılarak bu alanda sanat gösterme aracı durumuna gelmiş, Bursalı Hâşimî ve Seyyid Osman Sürûrî gibi şairlerin elinde en güzel örneklerini vermiştir." (Karabey, 2011: 80). Klasik şiirimizde tarih düşürme doğum-ölüm ve evlenmeden tarihî olaylara, mimariden seyahatlere kadar çok geniş alanda kullanılmıştır.

Tarih manzumeleri aynı zamanda Klasik edebiyattaki nazım şekilleri içerisinde bireysel yönü olmakla birlikte, sosyal hayatla bağları en kuvvetli olan ve dikkat çekici oranda sosyal hayatın türlü yönlerine ışık tutan bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih manzumeleri her ne kadar edebiyatın/şiirin doğal bir parçası gibi görünse de başta tarih olmak üzere, sanat tarihi, mimarî, gemicilik, coğrafya, sosyoloji, psikoloji gibi birçok disiplinin ilgi alanına girebilecek özellikler de taşımaktadır... Tarih manzumelerinin konularına bakıldığı zaman gerçekten birbirinden farklı disiplinlerin ilgi alanına hitap ettiği görülmektedir. Örneğin fetihlerle ilgili tarih manzumeleri tarih; evlenme, sünnet, doğum ve ölüm gibi manzumelere hem tarih hem sosyoloji; çeşme, cami, mescit, vs. gibi binalarla ilgili manzumeler hem mimarî hem de dinî açıdan incelenmeye değer özellikler taşımaktadır (Demirel, 2008: 374).

Tarih manzumeleri farklı biçimlerde düzenlenmiştir:

1. Söyleniş Bakımından: Lafzan (lafzî/sûrî) tarih ve mânen tarih
2. Hesaplama Bakımından: Tam tarih, ta'miyeli tarih ve düttâ tarih
3. Harflerin Kullanışı Bakımından: Mu'cem tarih, mühmel tarih (Karabey, 2011, s. 80-81; Pala, 2003, s. 451).

1.XIX. YÜZYIL DİVAN ŞAİRLERİNDEN MUSTAFA SÂMİL EFENDİ

XIX. yüzyıl divan şairlerinden Enderunlu Recâzâde Mustafa Sâmîl Efendi hakkında kaynaklar birbirini tekrarlayan bilgiler verir. Mustafa Sâmîl Bey, Recâzâde İbrahim Münib Beyin üç oğlundan biridir. Dedesi Recâî Mehmed Emin Efendi, büyük dedesi ise Borlulu Halil Ağa'dır. Şairin kardeşleri ise Ahmet Cevdet Efendi¹ ve sadaret mektupçusu Abdulhamit Bey'dir. Tercüme Odasında² kâtiplik yapan şair, tarih manzumelerinin birini memur olduğu yıl için yazmıştır. Tarih 13'e göre şair 1253/1837-38 yılında Tercüme Odasına memur olmuştur. Bir divan sahibi şair 1840 yılında vefat etmiştir (Mehmed Süreyya, 1996: 1480; İsmail Paşa, 1972: 507; Odabaşı, 2009: 323; Kahraman, 2008: 74; Abdulkadiroğlu-Sarı, 2009; Yıldız, 2018: 107).

Fatîm Tezkiresi'nde Sâmîl ile ilgili şu bilgiler verilir: "Nâzım-ı mûmâ-ileyh Mustafa Sâmîl Efendi sâlifü't-terceme Cevdet Efendi merhûmun birâder-i maârif-perveri olup ibtidâ sarây-ı hümâyûna ve muahharen divan-ı hümâyûn kalemine memûr ve çırağ olunup bi'l-âhire terceme odasına nakl ile sınıf-ı hâcegâna dâhil olmuş iken bin iki yüz elli altı hilâlinde dâr-ı bekâyâ müntakil olmuştur. Bir kıt'a Divançe-i eş'ârı vardır." Tezkirede bu bilgiler birlikte şu gazel vardır:

Gözümde rûz-ı rûşen târdır çeşm-i siyâhundan

Dilim hasretle pek bîmârdır çeşm-i siyahundan

¹ Recâzâde Ahmed Cevdet Efendi (öl. 1831) Manisa'nın Borlu Kasabası'ndandır. Şairin Nevâdiru'l-Âsâr, Zinetü'l-Mecâlis ve Divançe'si bulunmaktadır. Divânçe'de sırası bir münâcât, bir ramazaniyye, bir bahâriyye, manzum bir mektup, manzum bir tezkire, üç muhammes, bir terkîb-i bend-i müsemmem, üç tazmîn-i mısra, nâ-tamam bir tahmîs, Fuzûlî'ye bir tahmîs, nâ-tamam bir tercî, değişik muhtevalı on tarih(ebced), elif-bâ harflerinin on dördünden gazeller, beş gazel-i nâkıs, nâ-tamam üç gazel, bir nazîre, bir müstezâd, bir şarkı, bir beyt-i müşterek, kıt'alar, müfredler ve musralar, bir şarkı vardır (Abdulkadiroğlu & Sarı, 2009: 327-329).

² Osmanlı Devleti'nde 1821 Rum İsyanı'ndan sonra kurulan ve devletin tercüme işlerini yürüten birim (Akyıldız, 2011: 504).

Karardı hep hayâl-i hâl-i ruhsârınla çeşmânım
Dahi çok renge meyli vardır çeşm-i siyahundan

Perişân hâk-ı kâfirde olsa rahm ider ey şüh
Dil-i bîçâre çokdan zârdır çeşm-i siyahundan

Gözüm görmez iken asla cihânı kara bahtımdan
Bana berkân da şimdi târdır çeşm-i siyâhundan

Müjen göz göz idüp Sâmil gibi cismim bu günlerde
Dilim hasretle pek bîmârdır çeşm-i siyahundan (Çiftçi, 1996: 210-211).

2. MUSTAFA SÂMİL BEY'İN TARİH MANZUMELERİ

Sâmil Divançesi³ Topkapı Sarayı Kütüphanesi Y. 4040 numarada kayıtlıdır. 22 varaktan oluşan divançe rika ile yazılmıştır. Divançede farklı nazım şekilleriyle yazılmış 64 şiir bulunmaktadır. Divançede kasidelerden sonra tarih manzumeleri yer almaktadır. Divançede 12 kıt'a, 3 murabba, 1 mısra, 2 beyit ve 1 kaside olmak üzere farklı nazım şekilleriyle toplam 19 tarih manzumesi bulunmaktadır.

2.1. Şekil Özellikleri

Bir şiirin şekli özelliklerinden birisi başlığıdır. Sâmil Bey'in bütün tarih manzumeleri başlıklıdır. Başlıkların 17 tanesi "Târîh-i..." şeklinde başlamaktadır. Başlıkların çoğunda manzumenin kim için ve hangi amaçla yazıldığı belirtilir. Aynı konu üzerine yazılmış manzumelerin başlığı ise "Târîh-i Diğer" şeklindedir. Bazı başlıklarda isimleri verilen kişiler methedilmişlerdir. Aşağıda 19 tarih manzumesinin başlıkları sırası ile verilmiştir:

Tablo 1. Tarih manzumelerinin başlıkları.

SIRA	BAŞLIK
1.	Târîh-i Kudûmiyye Berây-ı Gâzî Sulţân Mahmûd Hân-ı Firdevs-âşiyân
2.	Târîh-i Diğer
3.	Târîh-i Diğer
4.	Târîh-i Cülûs Berây-ı Şehenşeh-i Ümem ' Abdü'l-Mecîd Hân-ı Nâzımü'l- ' Âlem
5.	Târîh-i Şadâret-i Düstür-ı Ekrem Bermeki's-şiyem Vezîr-i A' zam Devletlü Ra'uf Pâşâ Bismillâh Mâ-yürîd ü Mâ-yeşâ Der-Def' a-i Şânî
6.	Târîh Berây-ı Müsteşâr-ı Nezâret-i Umûr-ı Hâriciyye-şoden Mahmûdü's-şiyem Hâzret-i ' Âlî Efendi-yi Pür-Kerem
7.	Târîh-i Ra' nâ Berây-ı Dâmât-şoden Devletlu Mehmed Sa' id Pâşâ
8.	Târîh-i Diğer Berây-ı Müşârü'n-ileyh
9.	Târîh-i Kudûmiyye Berây-ı Kâtib-i Mâbeyn-i Hümâyün Vaşşâf Beg
10.	Târîh-i Vilâdet-i İhsân Beg Merhûm
11.	Târîh Berây-ı Dâmâd-Şoden Hâlîl Rıf' at Pâşâ
12.	Târîh Kâdî' asker-Şoden Şâhib-i Fünûn Kâdrî Beg
13.	Şâhib-i Dîvân Merhûm Sâmil Efendi Tercüme Otaşına Me'mûr Oldukları O Anda Kendi Hakkında Bu Târîhi Tanzîm İtmışdür
14.	Târîh-i Vefât-ı Şâ' ir-i Belîgü'l-Kelimât ' Aynî Efendi
15.	Diğer Şâ' ir ' Aynî Efendiye
16.	Târîh-i Vefât-ı Harem-i Şâhib-i Dîvân
17.	Târîh-i Vefât-ı Şâ' ir-i Mâhir Birâder-i Şâhib-i Dîvân Cevdet Efendi Mağfîret-nişân
18.	Târîh-i Vefât-ı Seyyid Süleymân Kuţbî
19.	Târîh-i Vefât-ı İhsân Efendi

³ Mustafa Sâmil Bey'in divançesi "XIX. Yüzyıl Şairlerinden Sâmil ve Divançesi" adlı kitap çalışmamızla yakın zamanda yayımlanacaktır.

Sâmil Divançesi'ndeki tarih manzumelerinin 12'si kıt'a, 3'ü murabba, 1'i mısra, 2'si beyit ve 1'i kaside nazım şekliyle yazılmıştır. Tarih manzumelerinde 8 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Bunlar içerisinde ise en çok hecez bahrinin “*mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*” kalıbı kullanılmıştır. Aşağıda tarih manzumelerinin nazım şekilleri, aruz kalıpları ve beyit-bend sayıları tablo halinde verilmiştir:

Tablo 2. Tarih manzumelerinin şekil özellikleri.

SIRA	NAZIM ŞEKLİ	KALIP	BEYİT-BEND SAYISI
1.	Murabba	<i>müstef' ilün müstef' ilün</i>	11
2.	Beyit	<i>fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün</i>	1
3.	Beyit	<i>fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün</i>	1
4.	Kıt'a	<i>mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün</i>	2
5.	Kıt'a	<i>mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün</i>	9
6.	Murabba	<i>müstef' ilün müstef' ilün</i>	8
7.	Kıt'a	<i>mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün</i>	12
8.	Kıt'a	<i>mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün</i>	2
9.	Murabba	<i>müstef' ilün müstef' ilün</i>	21
10.	Kıt'a	<i>fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün</i>	5
11.	Kıt'a	<i>mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün</i>	11
12.	Kıt'a	<i>mef' ülü fâ' ilâtü mefâ' ilü fâ' ilün</i>	10
13.	Kıt'a	<i>fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün</i>	2
14.	Kıt'a	<i>fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün</i>	4
15.	Mısra	<i>mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ülün</i>	1
16.	Kaside	<i>mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün</i>	5
17.	Kıt'a	<i>mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün</i>	5
18.	Kıt'a	<i>fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün</i>	5
19.	Kıt'a	<i>fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün</i>	5

2.2. Muhteva Özellikleri

Sâmil'in tarih manzumelerini kudüm, cülûs, tebrik, ölüm, doğum ve kişisel hayat başlıklarında değerlendirebiliriz. Manzumelerden 4 tanesi kudümiye türündedir. Edebî bir terim olarak ise kudümiye; “büyük ve önemli bir zâtın seferden dönmesi veya bir şehre teşrifi vesilesiyle yazılan, avdetin veya teşrifin tebrik edilip şairin ve halkın duygularının yansıtıldığı, dönen veya teşrif eden kişinin methedildiği manzumelere denir (Batur & Yıldız, 2019: 260).” Şair Sultan Mahmud'un 1253/1837-38 tarihinde İstanbul'u teşrifi üzerine 1 murabba ve 2 beyit olmak üzere toplam üç tarih manzumesi yazar. 11 bendlik murabbasında şair öncelikle sultanı klasik Türk şiiri methiye geleneğine paralel şekilde över. Sultanın; Rumeli, Varna ve Silistre'de yaptıkları ve oralardakilere ihsanları vurgulanır ve kudümünün çok sefalar getirdiği söylenir. Âlemin ruhu olan padişah İstanbul'a gelmesiyle aydınlık ve parlaklık saçmıştır. Sâmil'in diğer kudümiyesi ise mâbeyn kâtibi Vassâf Bey'in 1251/1835-36 tarihinde Rumeli ve İskodra'yı teşrifi üzerine yazılmıştır. Rumeli ve İskodra'da düzen bozulup nizama muhtaç yerler onunca Sultan Mahmud, nizamı sağlaması için Vassâf Bey'i görevlendirir. Sultan, zulmün temizlenip o beldelerin tanzimini murat etmiştir. Sultanın ihsanına nail olup emir alan Vassâf Bey de Allah'ın yardımıyla düşmanları defeder.

Klasik Türk şiirinde Osmanlı şehzadelerinin tahta çıkmalarını işleyen ve tahta çıkan padişahın methedildiği manzumelere cülûsiye denir. Sâmil'in tarih manzumelerinden biri de cülûsiyedir. Kıt'a nazım şekliyle yazılan iki beyitlik cülûsiyede Sultan Abdülmecid Han methedilir ve 1839 yılında tahta çıkmasına tarih düşülür.

Sâmil'in tarih manzumelerinin 6 tanesi tebriknâmedir. “Edebî bir terim olarak tebrik-nâme; akraba, dost, devlet büyükleri, dinî şahsiyetler ve saygın kişilere doğum, sünnet, evlilik, terfi, dinî törenler (bayram, hacdan dönüş, lihye) cülûs, sıhhat bulma, zafer, kudüm (uzak bir yerden teşrif), yeni bir yapı inşa etme, satın alma, var olan bir yapının onarılması, yeni yıl vb. vesilelerle sunulan manzum veya mensur eserdir (Tuğluk, 2010: 42).” Sâmil 1248/1832-33 yılında Ra'uf Paşa'nın sadrazam oluşunu; 1256/1840-41 yılında Âli Paşa'nın hariciye nezaretine gelişini; 1252/1836-37 yılında Sa'id Paşa'nın, 1249/1833-34 tarihinde Halil Rıf'at

Paşa'nın damat oluşunu ve 1252/1836-37 tarihinde Kadrî Bey'in kazaskerliğini tebrik eder. Tebriknâmelerde aynı zamanda söz konusu şahıslar methedilir.

Üzerine tarih düşülen önemli olaylardan biri de doğum ve ölümdür. Sâmîl de ölüm üzerine 6, doğum için ise 1 tane tarih manzumesi yazar. Şair 1253/1837-38 yılında Aynî Efendi'nin, 1253/1837-38 yılında eşinin, 1247/1831-32 yılında kardeşi Cevdet Efendi'nin, 1249/1833-34 yılında Süleyman Kutbî'nin ve 1255/1839-40 yılında İhsan Efendi'nin ölümleri üzerine ve 1238/1822-23 tarihinde İhsan Bey'in doğumu için tarih düşer. Ölüm için tarih düşülen manzumelerde ölen kişiler övülür ve şahıslara dua edilir.

Divançede kişisel hayat ile ilgili 1 tane tarih manzumesi bulunmaktadır. Bu manzume de şairin Tercüme Odasına memur olarak atanması üzerine yazdığı iki beyitlik kıt'adır. Şair 1253/1837-38 yılında memur olmuştur. Aşağıda divançedeki tarih manzumelerinin yazılış sebepleri ve tarihler konuyu toplu halde görebilmek için verilmiştir:

Tablo 3. Tarih manzumelerinin muhtevaları ve tarihler.

SIRA	TARİH MANZUMELERİNİN YAZILIŞ SEBEPLERİ	TARİH
1.	Sultan Mahmud'un kudümü	1253/1837-38
2.	Sultan Mahmud'un kudümü	1253/1837-38
3.	Sultan Mahmud'un kudümü	1253/1837-38
4.	Abdülmeccid Han'ın cülûsu	1255/1839-40
5.	Ra'uf Paşa'nın sadrazamlığa gelişini tebrik	1248/1832-33
6.	Âlî Paşa'nın hariciye nezaretine gelişini tebrik	1256/1840-41
7.	Sa'id Paşa'nın damat oluşunu tebrik	1252/1836-37
8.	Sa'id Paşa'nın damat oluşunu tebrik	1252/1836-37
9.	Kâtip Vassâf Bey'in kudümü	1251/1835-36
10.	İhsan Bey'in doğumu	1238/1822-23
11.	Halil Rıf'at Paşa'nın damat oluşunu tebrik	1249/1833-34
12.	Kadrî Bey'in kazasker oluşunu tebrik	1252/1836-37
13.	Sâmîl Bey'in Tercüme Odasına memur olması	1253/1837-38
14.	Aynî Efendi'nin ölümü	1253/1837-38
15.	Aynî Efendi'nin ölümü	1253/1837-38
16.	Sâmîl Bey'in eşinin ölümü	1253/1837-38
17.	Sâmîl Bey'in kardeşi Cevdet Efendi'nin ölümü	1247/1831-32
18.	Süleyman Kutbî'nin ölümü	1249/1833-34
19.	İhsan Efendi'nin ölümü	1255/1839-40

SONUÇ

Klasik Türk şiirinde ebced hesabını temel alarak hayatın her alanı için tarih manzumeleri yazılmıştır. Kişisel ve sosyal hayata ışık tutan ve disiplinler arası bir özellik taşıyan tarih manzumeleri edebî sanatlar içerisinde değerlendirilir. Tarih manzumeleri yazan bir şair de Sâmîl'dir. Sâmîl'in tarih manzumeleri Divançe'sinde yer almaktadır. Divançe'de 12 kıt'a, 3 murabba, 1 mısra, 2 beyit ve 1 kaside olmak üzere farklı nazım şekilleriyle toplam 19 tarih manzumesi bulunmaktadır. Tamamı başlıklı olan tarih manzumelerinde 8 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. Sâmîl'in tarih manzumeleri *kudüm*, *cülûs*, *tebrik*, *ölüm*, *doğum* ve *kişisel hayat* ile ilgilidir. Manzumelerden 4 tanesi kudümiye türündedir. Şair Sultan Mahmud'un 1253/1837-38 tarihinde İstanbul'u teşrifi üzerine 1 murabba ve 2 beyit olmak üzere toplam üç tarih manzumesi yazar. Diğer kudümiye ise Kâtip Vassâf Bey ile ilgilidir. Sâmîl'in tarih manzumelerinden biri de cülûsiyedir. Kıt'a nazım şekliyle yazılan iki beyitlik cülûsiyede Sultan Abdülmeccid Han'ın 1839 yılında tahta çıkmasına tarih düşülür. Sâmîl'in tarih manzumelerinin 6 tanesi tebriknâmedir. Sâmîl; Ra'uf Paşa'nın sadrazamlığa ve Âlî Paşa'nın hariciye nezaretine gelişini, Sa'id Paşa ve Halil Rıf'at Paşa'nın damat, Kadrî Bey'in ise kazasker oluşunu tebrik eder. Üzerine tarih düşülen önemli olaylardan biri de doğum ve ölümdür. Sâmîl de ölüm üzerine 6, doğum için ise 1 tane tarih manzumesi yazar. Divançede kişisel hayat ile ilgili 1 tane tarih manzumesi bulunmaktadır. Bu manzume de şairin Tercüme Odasına memur olarak atanması üzerine yazdığı iki beyitlik kıt'adır. Bu çalışma ile XIX. yüzyıl divan şairlerinden Mustafa Sâmîl Bey'in bugüne kadar üzerinde çalışma yapılmamış tarih manzumeleri alanın istifadesine sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim & Sarı, Mehmet (2009). Külliyyât-ı Recâi-zâde Ahmed Cevdet (Nevâdirü'l-Âsâr, Zinetü'l-Mecâlis, Divânçe). *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* S. 39, S. 323-333.
- Akyıldız, Ali (2011). Tercüme Odası. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 32, S. 436-437). Ankara: TDV.
- Batur, Halil & Yıldız, Enes (2019). Şeyhülislam Muhammed ve Sâmih'in Kudümiyeleri Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 14, s. 259-288.
- Çiftçi, Ömer (1996). *Fatîn Davud Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatîn Tezkiresi)*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Demirel, Şener (2008). Antep'teki Aynı Divan'ındaki Tarih Manzumeleri Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* S. 3/4, s. 372-398.
- Devellioğlu, Ferit (2004). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Yayınları.
- İsmail Paşa (1972). *Keşfü'z-Zümnün Zeyli. (Haz: Şerafeddin Yalpkaya, Rifat Bilge)*. İstanbul: MEB. Yayınları.
- Kahraman, Dilek (2008). *Şemseddin Sâmî'nin Kâmûsü'l-â'lâm Adlı Eserinin III. ve IV: Cildinde Geçen Eski Türk Edebiyatıyla İlgili Biyografiler*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Karabey, Turgut (2011). *Tarih Düşürme*. *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 40, S. 80-82). Ankara: TDV.
- Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmanî 5, (Haz: Nuri Akbayar)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Odabaşı, Mihrican (2009). *Tuhfe-i Nâilî Metin ve Muhteva 1. cilt s. 234-467*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Pala, İskender (2003b). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Sami, Şemseddin (2009). *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tuğluk, Halil İbrahim (2010). Divan Şiiri'nde Manzum Tebrik-nâmeler. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 42, 41-68.
- Yıldız, Enes (2018). 19. Yüzyıl Divan Şairi Mustafa Sâmîl ve Divançesi. *MİKAD*, S. 2/2, s. 106-120.

METİN

-1-

Târîh-i Kudümiyye Berây-ı Gâzî Sultân Maḥmûd Ḥân-ı Firdevs-âşiyân müstef' ilün müstef' ilün

1. Şehenşeh-i Dârâ-ḥaşem
Maḥmûd Ḥân-ı Cem-himem
Maḥşûdudur 'adl ü kerem
Devrinde ola her kıla
  2. Pür-ni' met ile bu cihân
Şaytı mu'în-i bî-kesân
Cûdı resândur ân-be-ân
Ḥâcet mi var tafşîl ola
  3. Dil-sîr idüp İstanbulu
'Adliyle hep her sū ṭolu
Giryân degil hiçbir kılu
Baḫdum bugün şağa şola
  4. Bu def' a da baḫ Rûmeli
İḥsânımı gördi celi
Sükkânı şâhiddür beli
Da'vâ idersem ben nola
- [4a]
5. Varna ahâlîsin 'ayân
Gördi gidüp şâh-ı cihân
İḥsânlar itdi bî-gümân
Âvâregân bir bir bula
  6. Mişlin o şâhuñ cûdı
Görmüşde yok mevcûdı
Bu cadde-i maḥşûdı
Yok sâlik olmuş bir yola
  7. Şumnu Silistre diyü

İtdi ‘ibādı cüst ü cū
Gördi ahālī sū-be-sū
Āsāyiş üzre ol ola

8. Ol hıttayı ma‘mūr idüp
Hem ulların mesrūr idüp
Lütfuyla herkes sūd idüp
‘Ālemde zev ile ola
9. Deryā-yı evşāfında yek
addi mi çekdüre kürek
Hem āfiyem bu şuda teng
Fülk-i suan itdi mola
10. Virdi udūmuñ çok şefā
Bu beldeye ser-tā-be-pā
Ey şāh-ı ferunde-liā
amgīn cihān mesrūr ola
11. **SĀMİL** düşürdüm bī-gümān
Bu mışra‘-ı ‘azbü’l-beyān
Fer virdi nev-Mamūd ān
Geldi bu dem İstanbula

(1253)

-2-

Tārī-i Diger

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

1. ıkup ār-atāb tārīin didi
Rū-ı ‘ālem girdi ba İstanbula

(1253)

-3-

Tārī-i Diger

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

1. **SĀMİL** ıkup bu müjdeye tārīin virdi haber
Geldi baırdan şaldı fer Mamūd ān İstanbula

(1253)

-4-

Tārī-i Cülüs Berāy-ı Şehenşeh-i Ümem ‘ Abdü’l-Mecid ān-ı Nāzımü’l- ‘Ālem

mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn

1. idiv-i Cem-siyer ‘ Abdü’l-Mecid ān dāver-i devrān
Binā-yı şevketi dā’im ola urdua bu dūnyā

2. aşırsa ar **SĀMİL** başda tārīim sezā el-a
Cülüsın sa‘d ide ‘ Abdü’l-Mecid ān bu dem Mevlā

1255)

-5-

[4b]

Tārīḫ-i Şadâret-i Düstûr-ı Ekrem Bermeki's-şiyem Vezîr-i A'zam Devletlü Ra'ûf Pâşâ Bismillâh Mâ-yürîd ü Mâ-yeşâ Der-Def' a-i Şânî

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bîḥamdillâh şeref-baḫş oldu dünyâya kudûmiyla
Gelüp şadre yine bir âşaf-ı zî-şân u dâd-ârâ
2. Bütün erkân-ı devlet yümn-i teşrîfiyle sûd itdi
Cihân âvâz-ı tebrîk ile lebrîz oldu ser-tâ-pâ
3. Felâatun-menḫabet Rişto-dirâyet Bermekî-ḫaşlet
Ḥidîv-i 'âlî-himmet kân-ı ḫikmet âşaf-ı dâna
4. Muvaffaḫdur umûr-ı devlete her vech ile zâtı
Tehî göndermedi bu mesned-i şadra anı Mevlâ
5. Vezîr-i dâd-ger hem baḫtı yâver ḫaşma cenk ur
Muḫarrerdür helâkı şadme-yi ḫahrın gören a' dâ
6. Degül vaşşafuñ olmak dâverâ bir kimse ḫaddi
Ḥüdâ mânend-i deryâ bir seḫâvet eylemüḫ i' tâ
7. Muvâfiḫ eyleyüp taḫdîre bârî ḫüsn-i tedbîrûñ
İde zât-ı celîlûñ tâ ebed böyle şadr-pîrâ
8. Olup **SÂMİL** iki târîḫ-i tāmım fâl-ı ḫayr ancak
Varup 'arz eyle sen de eyleyüp bir bir hemân imlâ
9. İki def' a Ra'ûf Pâşâ gelüp iclâl ile şadra
Sezâ el-Ḥaḫ bu vâlâ mesned-i mihre Ra'ûf Pâşâ

(1248)

-6-

Tārīḫ Berây-ı Müsteşâr-ı Neẓâret-i Umûr-ı Ḥâriciyye-şoden Mahmûdü's-şiyem Ḥâzret-i 'Âlî Efendi-yi Pür-Kerem

müstef' ilün müstef' ilün

1. 'Âlî-himem şâḫib kerem
Bir zât-ı maḫbûlü's-şiyem
Hem muḫteşem hem muḫterem
Vaşfiyla buldum i' tibâr
2. 'İrfân ü 'ilmüñ ma' deni
Cehl ü denâ'et düşmeni
Zâtı gibi vaşfi seni
Olmaz 'adîli bir kibâr

[5a]

3. Cûd u keremde ser-fîrâz
Añlar bunu ehl-i niyâz
İtmez bilen tûl u dirâz
Bu şoḫbetüm ḫıl iḫtiyâr

4. Bir ben miyem şermendesı
Maḥcüb her bir bendesi
Lütf u kerem ḥāhendesı
İtmez ḳapusundan firār
5. Ahlākı ḡāyetle ḥamīd
Aḳvāldē ḳavl-i sedīd
‘Ömrin mezīd-ender-mezīd
İtsün hemīşe Gird-gār
6. Farḫ-ı zekāsıyla o zāt
Ma’ lümidur remz ü nükāt
İnşāsıdur mā’ül-hayāt
Hep mürde-gān dā’im arar
7. Bir şaḫr-i mışra’ da hemān
Tārīḫin itdüm baḳ ‘ayān
İḳbālī olsun ān-be-ān
Ḥurşīd-veş lem’ a-nişār
8. **SĀMİL** bilüp şimdi özüm
Dāmānına sürdüm yüzüm
Müjde saña iki gözüm
‘Ālī Efendi müsteşār

(1256)

-7-

Tārīḫ-i Ra’ nā Berāy-ı Dāmāt-şoden Devletlu Meḫmed Sa’ id Pāşā

mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün

1. Cihānda şāh-ı şāhān mazḫar-ı iḫsān Ḥān Mahmūd
Suyūf-i ‘adli itdi ser-te-ser güm-kerde bī-dādı
  2. Berāyā sāye-i ‘adl-i hümāyūnında āsūde
O mihr-i ‘ālemūn elḫāfidur dūnyāya mu’ tādı
  3. ‘İnāyet-dīdesi ez-cümle düstūr-ı himem-pīrā
Sa’ id Pāşā-yı ekrem lütf ile olmuşdı münḳādı
  4. O düstūr-ı kerem endiş ḳıldı şıhr-ı ‘ālī-cāh
Bu yüzden daḫı itdi kendinūn mesrūr-ı dil-şādı
  5. Zihī āşafuñ ḳadr-i çarḫ ne dāver ile hem-ser
Mişil olsun mı āña her vezir-i dāver-i ‘ādi
  6. Zihī āşafuñ görse İbn-i Sīnā ‘ilm ü ‘irfanuñ
Olurdu ‘aczin izḫār eyleyüp muḫtāc-ı irşadı
- [5b]
7. Müşir-i pāk gevher-i cūy-ı cūdı baḫre reşk ur
Olur tā hāveristānda gedāya ‘avn ü imdādı
  8. Seḫāvetde muḫaḳḳaḳ Ḥātēmūn ḫay itdi elḳābuñ
‘Aḫānuñ nāmı nā-būd olsa varır anda icādı

9. Bu sūr-ı pūr-sūrūruñ hişşe-mend-i feyzidür herkes
Gürüh-ı ehl-i dilde şimdi buldı böyle bir vâdi
10. Sūrurından ‘acep mi rakş iderse zühre-yi gerdün
Bütün dünyānuñ oldu izdiyād-ı şevkine bādi
11. Hüdā ‘ömr-i ebedle dā’im iqbālin füzün itsün
Hülüş üzre du‘ānuñ bunda lāzım serd-i ĩrādı
12. Döneyim hātır itdükte diyem tārīhini **SĀMĪL**
Sa‘īd Pāşāya lāyık şāh-ı dehrūñ oldu dāmādı

(1252)

-8-

Tārīh-i Diğer Berāy-ı Müşārū’n-ileyh
mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün mefā‘ ilün

1. Müşār-i muhterem ya‘nī Sa‘īd Pāşā-yı ‘ālī-şān
İder bir hātır-ı ğam-ġin görse lütf ile dil-şād
2. Ser-i çarha sezā nakş olsa **SĀMĪL** böyle tārīhūñ
Sa‘īd Pāşāyı kıldı şāh-ı ‘ādil sa‘d ola dāmād

(1252)

-9-

Tārīh-i Qudūmiyye Berāy-ı Kātib-i Mābeyn-i Hümāyūn Vaşşāf Beg
müstef ilün müstef ilün

1. Şāhenşeh-i kişver-güşā
Maḥmūd Hān-ı zū’l-‘aḫā
Eyler ‘adālet dā’imā
Dünyāya bir vefk-i merām
2. Hākān-ı bī-mişl ü nazīr
Sultān-ı keyhüsrev ke-mīr
İtmiş anı Rabb-i Qādīr
Fermān-fermā-yı enām
[6a]
3. Mülkin o şeh-i i‘mārda
Böyle mübārek kārda
Hep sa‘yini izhārda
Feth-i bilāda şubḫ u şām
4. Hāqdan o şāha Rūm İli
Münkād olduğu celī
Muhtel qalup ba‘zı velī
Olmuşdı muhtāc-ı nizām
5. Ez-cümle İşkodra biri
Muḥkem felā‘ u manzarı
Yağıların tuġyān yiri
Eşrāra olmuşdı maḫām
6. Çok istedi şāh-ı cihān
Def‘-i mezālīm bī-gümān

- Ol hıttada kıldı hemān
Eyler fesād içre kıyām
7. Tanzīmini itdi murād
Bu işde de baq virdi dād
Da‘ vātına itsün ‘ibād
‘Ömr-i ebedle ihtimām
8. Vaşşāf Efendi bendesin
İhsān ile şermendesin
Şādık nikū ḥāhendesin
İ‘ zāma şāyān gördi tām
9. Emr-i şeh-i zī-şān ile
Pāşālara fermān ile
Uğrunda hep biñ cān ile
İşkodrada çekdi licām
10. Seyf şadağın kuşanup
Dergāh-ı Hāqqa tayanup
A‘ dāya birden tavranub
Gösterdi kahr u inhizām
11. Bu devlete aşdağ odur
Her mesnede evfağ odur
Ehl-i kerem muṭlağ odur
Beyhūde itmeme iltizām
12. Her fende var ehliyyeti
Meşhūd-ı ‘ālem gayreti
Cūd u seḥāda himmeti
Zīkr ile itdim iğtinām
13. İnşāsı Veysiden selīs
Vaşşāfa kim dir ki maḳīs
Ḥulḳı gibi zātı enīs
Nā-kāmı itmekte be-kām
14. Maḳbūl-i ḥāqān-ı zamān
Memdūh-i cümle nükte-dān
İtse nola ḥalq-ı cihān
Dergāhına ‘arz-ı merām
15. Zāt-ı şerīfi pür-hüner
Zātında marziyü’s-siyer
Şānında ne dense deger
Zī-kadr ü şāhib-iḥtişām
[6b]
16. Lütf ü ‘ināyet ma‘ deni
Āgāh ḳalb-i rüşeni
İtdi ‘atāsıyla beni
Bābında ‘abd-i müstehām

17. Evşâfına yok intihâ
Söyler buna bay ü gedâ
Dergâhına bir ilticâ
Görmez mi iden ihtirâm
18. Ey kâm-bağş ü kâm-kâr
Vaşfuñla buldum i' tibâr
Bilmezdi kıadrüm rüzgâr
Sâyeñde ben oldum be-nâm
19. Müzdâd ide iqbâlünü
Böyle Hudâ iclâlünü
Mes'ud ide her hâlünü
Ed'iyem oldı çok temâm
20. **SÂMİL** bu târih-i sezâ
Güş ursa cümle aşdıķa
Her beyti bir zînet-fezâ
Her mısırâ' ı mâlâ-kelâm
21. Bak çâr-erkân-ı felek
Târihim üzre düşdi pek
İşkodradan Vaşşâf Beg
Memnün geldi aldı nâm

(1251)

[6a]

-10-

Târih-i Vilâdet-i İhsân Beg Merhûm

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ol cenâb-ı Muştafa'ş-şiyem efendi kim anuñ
Zâtını Haķ eylemüş ' âlemde İhsânı vaķur
2. Bir kerem-kân-ı haķîķat kıadr-i ' âlî öyle bil
Mażhar-ı feyz-i Hudâ şahid-i cemâl şevķ-i nür
[6b]
3. Virdi şimdi Haķ aña hem bir velid-i kâm-kâr
Ya' ni hem nâm-ı Muħammed himmeti itdi zuhûr
4. Eylesen yâdı muvaffaķ vâlid-i mâ-cedd ile
' Ömrini itsün füzün mâ-zâl-i biñ sâl-i şuhûr
5. Okusun **SÂMİL** anuñ târih-i tâmin söylesün
Geldi dehre lütf-i Haķ İhsân Efendi bâ-surûr

(1238)

-11-

Târih Berây-ı Dâmâd-Şoden Halîl Rıf' at Pâşâ *mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün*

1. Şehensâh-ı mu' azzâm Hazret-i Sultân Maħmûd
Hudâ turduķca ' âlem eylesün ' ömr-i ebed i' tã

2. Tanin-endâz-ı âfâk ide şıyt-ı ‘adlini dâ’im
Şikest eyler bu şevketle nice fağfūr ser-tâ-pâ
3. ‘Acep mi olsa şân-ı devleti reşk-âver-i şâhân
İder bir bendesin bir demde hem-ser-i Dârâ
4. Virüp bir âşaf-ı devrâna baĸ sulţân-ı zî-şânũ
O düstūr-ı kerîmi gördi hem mahâretle aĸrâ
5. Ne düstūr-ı e‘ âlî-perver ammâ tâli‘i yâver
Felek şimden girü itmez mi her bir emrini icrâ
[7a]
6. Ne düstūr-ı ĸaĸâyık-âşinâ vü tab‘ u sencîde
Olur dem-beste görse vaĸtini bu ĸâyec⁴-i sînâ
7. Gürüh-ı ehl-i dil hep ĸamdan âzâde oldu vaĸtinde
Mişl-i cūd-i ĸâtem bezl-i iĸsân itmede ĸâlâ
8. Olnca şâh-ı ‘aşra şimdi iclâl ile dâmâd
Cihân şevĸ-âver itdi belki sūd itdi bütün dünyâ
9. Sürür eyyâmıdır diyü ba‘ de-zîn gelsün temâşâya
Bunu ben şarĸdan ĸarba varınca eyledüm inbâ
10. Mübârek eyleye ĸaĸ ‘ömr-i iĸbâlin füzûn itsün
Bu vâdîde olur endîşeme da‘ vâti hep ilĸâ
11. Mücevher mışra‘-ı târiĸidür **SÂMİL** zebânında
Sezâdur söyle mihr-i şehriyârîdür ĸalîl Pâşâ

(1249)

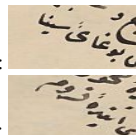
-12-

Târîĸ ĸâdî‘ asker-Şoden Şâhib-i Fünûn ĸadrî Beg

mef‘ ulü fâ‘ ilâtü mefâ‘ ilü fâ‘ ilün

1. ĸâtem-şiyem seniyyü’l-himem ya‘ nî ĸadrî Beg
Tevfîĸ-i ĸaĸla oldu tarîĸatde şadr-ı Rûm
2. Farĸ-ı zekâda tavr-ı pesendîde-i fûĸül
Cūd ü keremde zâtî ĸoş âyende⁵-i ĸurûm
3. Her baĸşe âşinâlığı bir başĸa mevhib
Yâdıdadur kütüp o ĸadar mecma‘-ı ‘ulûm
4. Ehl-i kemâl devleti elbet bilür felek
Te’ĸîr ider kiminde biraz böyledür rusûm

⁴ Doğru okunduğundan emin olamadığımız kelime divançede şöyledir:

⁵ Doğru okunduğundan emin olamadığımız kelime divançede şöyledir:

5. adr-āşinā efendümün ol şadāreti
Bu devr-i pür-su' ūdda gösterdi baht-ı şūm
[7b]
6. Bu mesned-i şadārete icrāsın ey kerīm
Mānende-i liyākat İbn-i Kemāl-i Rūm
7. Fazl ü şerefde bir eşi yok āfitābsın
Dānişverānı kim şaya çok zīnet-i nūcūm
8. ' İndinde adr-i şābit olaldan sūhanverūn
Eyler hūnerli kimseler eṭrāfından hūcūm
9. ' Ömrün zamān ile geṭe iḳbālūn ola yār
Bāb-ı sa' ādetūnde zuhūr itmeye ğumūm
10. **SĀMİL** de buldı mışra' -ı tārīḫi bī-bedel
adrī Beg oldı yūmn ile maḳbūl şadr-ı Rūm

(1252)

-13-

Şāhib-i Dīvān Merḫūm Sāmīl Efendi Tercüme Oṭasına Me'mūr Olduqları O Anda Kendi Hāḳında Bu Tārīḫi Tanzīm İtmışdür

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. ' İlmi cehlinden eyü gerṭi dinür her şeyūn
alduḳ ihmāl ile biz cümle hūnerde rācil
2. **SĀMİLĀ** meyl-i lisān var idi dilde ol
Tercüme Oṭasına sa' y ile olduḳ dāḫil

(1253)

-14-

Tārīḫ-i Vefāt-ı Şā'ir-i Belīğü'l-Kelimāt 'Aynī Efendi

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Şā'ir ü māhir ḫūsn 'Aynī Efendinūn felek
Kim umardı nā-gehān dīvānçe-i 'ömrin düre
2. Feyz-i ser-şār-ı Hudādan neş' e-mend itdi mūdām
Ba' de-zīn bāğ-ı behişt iṭre yine meclis süre
[8a]
3. ' İzzet-i nefsiyle olmuşdı cihānda kāmran
Bozdı devrān 'ayşını hep böyledür resm ü töre
4. Ehl-i diller fevti tārīḫin sezā **SĀMİL** dise
Şā'irānuñ naşb-ı 'Aynī göṭdi yāḫu göz göre

(1253)

-15-

DİĞER ŞÂ'İR ' AYNİ EFENDİYE

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1. Görün şimdi cihānuñ gitdi ' Aynī
(1253)

-16-

Tārīḫ-i Vefāt-ı Harem-i Şāhib-i Dīvān

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Cihān bāğında ḥāşıl eylemişdüm bir gül-i ra' nā
Felek pejmürde itdi āh kim berg-i ḥazān-āsā
2. Gül-i nāzik teni ḥār-ı cefā-yı derd ile şoldı
Qırar her nev-fidānı rūzgāruñ ' ādeti zirā
3. Sekiz sāle qarīb ' iffetle ol merḥūme ḥizmetde
Baña dünyāda cennet rāḥatı añdurmadı ḥaḳḳā
4. Enīn ü āhla āzürde gitdi ḥayf-ı fānīden
Ḥudā lüṭfiyla virsün āña ḳat ḳat devlet-i ' uḳbā
5. Mezāra cevher-i eşkümler yazdum **SĀMİLĀ** tārīḫ
Civār-ı ' adnı ḳıldı şūḫ-ı ferdüm ḥayf şad-me 'vā
(1253)

-17-

Tārīḫ-i Vefāt-ı Şā'ir-i Māhir Birāder-i Şāhib-i Dīvān Cevdet Efendi Mağfired-nişān

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Recā'î-zādelerden mīr Cevdet şā'ir-i meşhūr
Ḥudā emr eyledi tekmīl-i enfās eyledi nā-gāḥ
2. Cihānda şaṭr-ı ' ömrin şī' re şarf itmışdi ol merḥūm
Hüner meydānına pek az gelür öyle dil-i āgāḥ
[8b]
3. Mücerred ṭurdı aşlā görmedi rüy-ı zen-i dünyā
Geçirdi nefesine ḥükmi iderdi andan istikrāḥ
4. Felekden iştikā eylerdi dā' im rāḥatı yoğdı
Bu bezm-i bī-ḳarārı kendine zindān idüp eyvāḥ
5. Mezāra düşünce dāderi **SĀMİL** didi tārīḫ
Mekānı cennet-i a' lā ide Cevdet Begün Allāḥ
(1247)

-18-

Tārīḫ-i Vefāt-ı Seyyid Süleymān Ḳuṭbī

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Kaydı şad hayf felek kendi Süleymân Kutbî
Böyledür kâ'ide-i gerdiş-i gerdün u semâ
2. Genç iken olmuşdı kâtib-i defter-hân
Kaydı virmekdi anuñ kendine şüret zîrâ
3. Dest-i nussâh-ı kazâ defter-i 'ömrin dürdi
İsmiñi şoñra ecel eyledi hak ü imhâ
4. Meslegi münteħab-ı nükte-verân-ı aqlâm
Nev-cevân nâdire-gü bir kişi idi haqqâ
5. SÂMİLÂ vâlidî gördükde didi târiħin
Merkez-i huld ola dâ'im saña Kutbî me'vâ

(1249)

-19-

Târîħ-i Vefât-ı İhsân Efendi

fe' ilâtün fe' ilâtün fe' ilün

1. Tıfl-ı nâzende Muhammed İhsân
Eylemişdi hüneri kendine keyf
  2. Galebe çaldı kalemde çoğuna
Ma' rifetle şanasın şâhib-i seyf
- [9a]
3. Öyle ğadr itdi cevâna devrân
Şemse göstermedi hiç mevsim-i şayf
  4. Fehm olur SÂMİL oğuna târiħ
Bu cihân olduğı bir şüret-i tayf
  5. 'Adni me'vâ ide Haq derd çekdi
İrtihâl eyledi İhsân Beg hayf

(1255)